

Barbara Korun
 Samostojna kulturna delavka, Ljubljana
 UDK 821.163.6.09-1

Eden od drugačnih pogledov na najnovejšo slovensko poezijo Drugega

Ženska kot drugi spol je še zmeraj v položaju gospodovanega in paradigmatka žrtev simbolnega nasilja. Ker je za simbolno nasilje značilno, da ga žrtve nezavedno sprejmejo in perpetuirajo (Pierre Bourdieu, Loïc Wacquant), in ker je ženska Drugi znotraj totalitete, v kateri sta oba členu drug drugemu nujno potrebna (Simone de Beauvoir), je osvoboditev mogoča le z radikalnim zavračanjem »falocentričnega« poglobla na svet; v literaturi v vzpostavitev »ženske« pisave »z belim črnilom«, ki temelji na drugi ženski, materi (Hélène Cixous). V nadaljevanju predstavim primer take prakse na slovenskem literarnem polju, Pesnice o pesnicah, kjer gre za redna mesečna srečanja pesnic ob prebiranju drugih pesnic, ter zaključim s kratko predstavitev treh pesmi iz treh pesniških zbirk zadnjega leta: *Dolgo smo čakali na dež* Alje Adam, *Delta* Kaje Teržan in *Ostani* Nataše Velikonja.

ženska, sodobna slovenska poezija, Nataša Velikonja, Alja Adam, Kaja Teržan

Women as the second sex are still in a subordinate position and the paradigmatic victims of symbolic violence. It is characteristic of symbolic violence that the victims unconsciously accept and perpetuate it (Pierre Bourdieu, Loïc Wacquant), and since woman is the Other within the totality where both members are necessary to each other (Simone de Beauvoir), liberation is possible only with a radical rejection of the »phallogocentric« view of the world and in literature through »women's« writing »in white ink«, based on the other woman, the mother (Hélène Cixous). I describe an example of such practice in the Slovene literary space, »Female Poets on Female Poets«, a monthly gathering at which female poets are read, and conclude with a short presentation of three poems from three recent collections: *Dolgo smo čakali na dež* Alja Adam, *Delta* Kaja Teržan and *Ostani* Nataša Velikonja.

woman, contemporary Slovene poetry, Nataša Velikonja, Alja Adam, Kaja Teržan

V svoji študiji *Drugi spol* je Simone de Beauvoir (2013: 15) pred sedeminšestdesetimi leti v uvodu zapisala, da je ženska »določena glede na moškega in se razlikuje glede nanj, ne pa on glede nanjo; ona je nebitveno nasproti bistvenega. On je Subjekt, on je Absolutno: ona je Drugi.« Čeprav so se družbene razmere od tedaj do danes že v marsičem spremenile, je moška dominacija nad ženskami v svetu še zmeraj prevladujoči model družbenega mišljenja in delovanja; zdi se celo, da vse druge oblike izkoriščanja »človeka po človeku« temeljijo prav na tem prvem, temeljnem izkoriščanju.¹ V nadaljevanju Simone de Beauvoir (prav tam: 16) ugotavlja, da je »drugost temeljna kategorija človeškega mišljenja« in da se »nobena skupnost ne definira kakor Eno, ne da bi pri sebi nasproti nemudoma postavila Drugega.« S. De Beauvoir si seveda takoj zastavi vprašanje: »Zakaj ženske ne spodbijajo vrhovne oblasti moških? [...] Od kod pri ženski takšna podrejenost?« (prav tam: 17) in odgovarja: »Ženska je Drugi znotraj totalitete, v kateri sta oba členu drug drugemu nujno potrebna. [...] Biološka potreba – spolno poželenje in potreba po potomcih –

¹ Npr. Bourdieu zapiše, da se mu »logika spolnega gospostva [...] zdi paradigmatka oblika simbolnega nasilja.« (Bourdieu, Wacquant 2006: 114)

ki moški osebek postavlja v odvisnost od ženskega osebk, ni omogočila družbene osvoboditve ženske.« (Prav tam: 19)

Radikalno zavrnitev tega »falocentričnega« poglobla na svet petindvajset let kasneje z »žensko pisavo«, utemeljeno na drugi ženski, materi (»mati kot ne-ime in vir dobrin«, Cixous 2005: 21), ubesedi Hélène Cixous v znamenitem *Smehu meduze* in doda, da »ženska nikoli ni imela svoje besede, kar pa je še toliko huje in bolj neodpustno, kolikor je pisava ravno možnost spreminjanja sama, prostor, od koder se subverzivna misel lahko zažene navzgor, predhodni premik, ki napoveduje spremembo družbenih in kulturnih struktur.« (Cixous 2005: 16) To novo »žensko« pisavo, razsipno, razdajajočo, utemeljuje na telesu: »Veliko bolj kot moški, ki ga vabijo družbeni uspehi in ki se izgublja v sublimaciji, so ženske telo. Bolj kot so telo, bolj so torej pisava.« (Prav tam: 22) Kot strategijo »pisave z belim črnilom« navaja prav opustitev dihotomij (koncepta Drugega kot nasprotja), kar utemeljuje na »njeni sposobnosti, da se nepreračunljivo razlasti: telo brez kraja, brez konca, brez glavnih delov, če ona tvori celoto, je ta sestavljena iz delov, ki so sami celote.« Zaključni pa z naslednjo mislijo:

Tja, kjer se zgodovina še vedno končuje kot zgodovina/zgodba smrti, ona ne vstopa. Opozicija, hierarhizirajoča izmenjava, boj za obvladovanje, ki se konča samo tako, da je vsaj eden mrtev (en gospodar – en suženj ali dva ne-gospodarja = dva mrtva), vse to spada še v čase, ki so jim vladale falocentrične vrednote: to, da še obstaja takšna sedanost, ne more preprečiti dejstva, da ženska drugje začenja zgodbo življenja. Druge daje. (Prav tam: 36)

Vendar se je simbolnemu nasilju težko upreti, ker nas določa preko našega nezavednega in je vpisano v telo. Bourdieu v intervjuju z Wacquantom trdi, »da se *simbolno nasilje izvršuje skozi dejanje spoznanja in nepriznavanja, ki je onkraj – ali tostran – nadziran zavesti in volje*, v nejasnosti shem habitusa, ki so hkrati spolno določene in spol določujoče« ter da moška vizija sveta, »falonarcisistična« kozmologija, katere kolektivno in javno (re)prezentacijo daje, straši po našem lastnem nezavednem.« (Bourdieu, Wacquant 2006: 115) Posledice tako ženskega kot moškega »nemišljenja«² so vidne povsod – feministično, protirasistično, pacifistično, ekološko gibanje se zdi nekaj, kar bi lahko imelo globlje pozitivne posledice na družbena gibanja, ali kot pravi Cixous (2005: 32): »Zdaj bom jaz-ženska primorala druge, da se bo razstrelilo Zakon: od zdaj naprej je to možni in neizogibni pok; in naj se zgodi, takoj, v jeziku.«³

Naj na tem mestu uvedem svojo izkušnjo, o kateri bi želela govoriti. Odločila sem se namreč za predstavitev treh pesniških zbirk, ki smo jih v zadnjih petih letih prebirale in prebirali na srečanjih Pesnice o pesnicah v ljubljanskem Hostlu Celica.⁴ Gre za neformalno skupino, ki ni noben »pravni subjekt«, ni društvo, ni gibanje, ampak je – vsakič znova – ohlapna, naključna skupina ljudi, ki se srečajo z enim namenom – govoriti o tem, kako so brali določene pesmi, pesniško knjigo. Naj takoj poudarim, da tu govorim samo v svojem imenu. Vendar, ker gre za zanimiv sociološki pojav, dovolite, da vam najprej predstavim, za kaj sploh gre.

2 Prim. Vlasta Jalušič, 2009: *Zlo nemišljenje*. Ljubljana: Mirovni inštitut.

3 Zdi se nujno potrebno povezati feminizem s protirasizmom in se truditi proti vsem oblikam diskriminacije, za uveljavitev človekovih pravic, za postopno globalno demilitarizacijo ter za ekološko čim manj obremenjeno proizvodnjo (prim. prvo feministično stranko na Švedskem, ki ima predstavnico v evropskem parlamentu, www.feministinitiative.eu).

4 Gre za srečanja pod imenom Pesnice o pesnicah, vsa besedila so dostopna na www.pesnice.si.

Srečanja Pesnice o pesnicah so nastala v začetku leta 2012 povsem spontano, iz želje, da ustvarimo sebi oz. svojemu delu bolj naklonjeno recepcijsko polje in izrazimo medsebojno solidarnost. Ob težavah, ki jih je (ponovno) imela Nataša Velikonja s podaljšanjem statusa samozaposlene v kulturi, smo ugotovile, da s(m)o pesnice v Sloveniji sistematično spregledovane. Odločile smo se, da si ženskam naklonjeno recepcijo ustvarimo kar same med seboj; da popravimo neravnovesje v vrednotenju dela žensk, smo se odločile za pozitivno diskriminacijo: na svojih srečanjih bomo obravnavale samo slovenske pesniške zbirke, ki so jih napisale ženske, organizirale bomo srečanja z avtoricami, na katerih se bomo pogovarjale o tem, kako smo knjigo in posamezne pesmi v njej doživele. Ta redna mesečna srečanja zdaj tečejo že peto leto. Čeprav je srce tega srečevanja prav pogovor, torej živi stik, sem udeleženske in udeležence spodbudila, da smo tudi kaj zapisale ter to objavile na internetni strani in v slovenskih literarnih revijah, načrtujemo pa tudi zbornik.⁵

Od marca 2012 pa do danes smo se pogovarjale o 45 pesniških zbirkah 41 avtoric. Na programu sem uvrstila vse zbirke, za katere sem dobila predlog vsaj od dveh drugih pesnic, o programu pa smo se dogovarjale tudi skupaj na večerih. Naj jih tukaj navedem po vrstnem redu:

– leta 2012 smo skupaj predebatirale 7 pesniških zbirk, in sicer: *Z roba klifa* Taje Kramberger, *Jupi za jantar!* Vide Mokrin-Pauer, *Kako se zaljubiš* Maje Vidmar, *Voda* Barbare Simoniti, *Žamet* Tatjane Pregl Kobe, *pH nevtralna za življenje in smrt* Lidije Dimkovske, *Hlače za Džija* Alenke Jovanovski;

– leta 2013 smo skupaj prebrale 9 knjig, in sicer: *Trpljenje mlade Hane* Katje Gorečan, *Na zobeh aluminij, na ustnicah kreda* Kristine Hočevar, *Sredi kuhinje bi rasla češnja* Miriam Drev, *Barviti totem Zemlje* Vanje Strle, *Kresničke* Katje Plut, *Prosti pad* Glorjane Veber, *(S)lepota* Ines Cergol, *Široka Vite* Žerjal Pavlin, *Iskanje hrane* Barbare Jurič;

– leta 2014 smo se pogovarjale o 11 knjigah, in sicer: *Kimono, na otip* Klarise Jovanović, *Vesa v zgibi* Anje Golob, *Kasneje* Ifigenije Simonovič, *Cela večnost* Ane Pepelnik, *Bull-roarer* Radharani Pernarčič, *Lasa pur dir* Erike Vouk, *Razporeditve* Dejana Kobana, *P(l)ast za p(l)astjo* Petre Kolmančič, *Davek na dodano vrednost* Katje Perat, *Obešanje na zvon* Stanislave Repar, *Šumenja* Tine Kozin;

– leta 2015 smo morale srečanja organizirati že večkrat na mesec, 14 jih je bilo, in sicer: *Čečica, motnjena od ljubezni* Barbare Korun, iz antologije *Iz jezika v jezik*: srečanje z nekaterimi slovenskimi pesnicami, ki ne pišejo v slovenščini, a živijo tu (Sonja Cekova Stojanoska, Jadranka Matic Zupančič, Nataša Kupljenik in Judit Zagorec Csuka), *To noč bodo hrošči prilezli iz zemlje* Jane Putrle Srdić, *Ljubim tvoj medeni srh* Mateje Blaznik, *Vrt Mete* Kušar, *Leta v oklepaju* Barbare Jurša, *Pesmi dneva* Miljane Cunta, *!!!Poezija=Magija!!!* Vide Mokrin-Pauer, *Šinjinorina* Patricije Peršolja, *V tvojem objemu je prostor zame* Taje Kramberger, *Ostani* Nataše Velikonja, *Minute prednosti* Maje Vidmar, *Lom glasu* Simone Kopinšek, *Delta* Kaje Teržan;

– leta 2016 smo se odločile za le 10 srečanj: *Ljubica Rolanda Barthesa* Ane Makuc, *Dolgo smo čakali na dež* Alje Adam, *Lepo in prav* Ane Svetel, *Pod vtisom* Ane Pepelnik ter *Na predvečer spremembe* Danice Križanič Müller.

5 Prim. blok Pesnice o pesnicah, objavljen v reviji *Apokalipsa* številka 168–169, na straneh 307–383. Želele smo objaviti tak blok v vsaki od slovenskih literarnih revij, vendar uredništva za to niso pokazala pripravljenosti.

Ker se zavedamo, da ne gre upoštevati »le homogeno in navidezno univerzalno postavko občosti, ki izključuje druge (nacionalnosti, rase, spole, spolne usmerjenosti, religije, živali, naravo/okolje)« (Jovanovski 2013: 106), se trudimo, da bi zajele pesnice vseh generacij (npr. od Erike Vouk do Kaje Teržan), vseh pokrajin (poleg osrednje vsaj še prekmursko-štajerska in primorska), vseh spolnih usmerjenosti, vključile smo slovenske pesnice, ki ne pišejo v slovenščini (npr. Lidija Dimkova, Stanislava Repar in druge), ter celo »moške pesnice« (npr. Dejan Koban). Manjkajo nam samo pesnice, ki pišejo v slovenščini ali v slovenskem dialektu, pa ne živijo v Sloveniji. Od 45 naslovov gre za 8 prvencev, ki smo jih prebrale še posebej pozorno (Alenka Jovanovski, Katja Gorečan, Glorjana Veber, Barbara Jurič, Barbara Jurša, Kaja Teržan, Ana Makuc, Ana Svetel).

Za tokratno delavnico sem izbrala tri pesmi iz treh pesniških zbirk, ki so izšle lani: *Dolgo smo čakali na dež* Alje Adam, *Delta* Kaje Teržan, *Ostani* Nataše Velikonja.

Z interpretacijo pesmi **Angelski laski** Alje Adam⁶ bom poskusila pokazati, da je družbeni angažma, ki to pesem preveva in sega preko zasebnega v družbeno in nazaj, prav njena odlika, v smislu, kot je zapisala Hélène Cixous (2005: 20): »Njen diskurz [diskurz ženske – op. a.], pa čeprav bi bil teoretičen ali političen, ni nikoli preprost ali linearen oziroma upredmeten, posplošen: v zgodovino potegne tudi svojo zgodbo.«

Angelski laski

Pripoveduje mi o skodranih angelskih laskih,
ki so zrasli na golih glavah sojetnic
nekaj mesecev po tem, ko so jim zaradi bolezni
in slabe hrane izpadli vsi lasje.
Pred začetkom vojne, leta 1941, ko so predčasno končali šolo,
ji je fant, s katerim ni nikoli govorila, stisnil v dlan ljubezensko pismo:
»ker se mogoče nikoli več ne bova videla«,
in že takrat so laski, vztrajno kot poganjajoča mlada trava,
obkrožili njune misli.

Ko pripoveduje, vzvalovijo v prostoru,
mehki kakor koža otroka,
ki se je rodil in umrl v taborišču,
zapletajo se med izrečene besede,
med zgodbe, ki so si jih na trdih ležiščih zaupale,
da bi preživele noč,

od zunaj pritiska jesenska toplota,
ko v kuhinji sediva druga nasproti druge

6 Alja Adam (1976), pesnica, literarna teoretičarka in performerka je po diplomi iz primerjalne književnosti in sociologije kulture na ljubljanski Filozofski fakulteti vpisala doktorski študij s področja ženskih študij in feministične literarne teorije in ga je zaključila leta 2007 z disertacijo *Ženska v ljubezenskem diskurzu – mit o Orfeju in Evridiki*. Kot raziskovalka je delala na ISH, trenutno poučuje na Univerzi v Novi Gorici. *Dolgo smo čakali na dež* je njena tretja pesniška zbirka (prej še *Zaobljenost*, 2003, in *Zakaj bi omenjala Ahila*, 2008).

in se pretvarjam, da nimam nič s tem,
da niso prav taki zlati laski pognali na dišečem
lasišču moje hčerke,
kakor da jih ne pobiram s tal, s svojega življenja,
jih nastavljam vetru, da bi poleteli.

Zame je zanimiva telesna metaforika te pesmi (podobno strukturo najdemo tudi v drugih pesmih te zbirke, npr. Družinska geografija, Hiša strahov, Krogi, Koledar, Tekstilna delavka). Začne s pripovedjo babice, ki je med vojno preživela koncentracijsko taborišče, angelski laski (kot opišemo nežne svetle lase dojenčkov) pa so za babico bili nekoč telesna realnost. V trenutku govorjenja gre za spomin, za vnukinjo, prvoosebno lirsko izpovedovalko, pa oživljeni laski postanejo večpomenski simbol – najprej angelske laske preko vztrajnosti poveže s poganjajočo mlado travo kot upanjem, potem se ta abstraktnost ponovno vrne v konkretno senzualno občutje, ti laski delujejo v govorkinem tu in zdaj (vzvalovijo v prostoru, se zapletajo med besede), hkrati pa jo povežejo s preteklim, z zgodbo preživetja. Še bolj zanimiva je zadnja kitica: govorka uvede toploto jeseni, kuhinjo in dejstvo, da se želi izogniti soočenju ne samo z bolečino preteklega njene babice, temveč z njegovo družbeno celoto, z občutki krivde in zanikanja vred. Pesem se izteče v presenetljivo podobo »letečih« laskov, ki predstavljajo sprejemanje celovitosti preteklega in sedanjega. Zame presenetljiva je tudi kakovost vezi s preteklim – ne gre za identifikacijo, a tudi ne za zavračanje, prav tako ne za pasivno sprejemanje, govorka ostane nekje v sočutni distanci in se na koncu natanko zaveda, da gre tudi zanjo, da se ta dogodek še kako tiče tudi nje in z empatično kreativnostjo sprosti travmatičnost podedovane izkušnje.

Izhajajoč iz čutnega, konkretnega, telesnega pojava (angelskih laskov na lasišču jetnic in svoje hčerke), svoje enkratne, posamezne, telesne izkušnje poveže z družbeno-simbolnim skozi pripovedovano izkušnjo svoje prednice, babice, tako da metonimijo nadgradi v metaforo oz. celo v simbol. Lahko bi celo govorili o »pesmi hologramu«, torej pesmi, v kateri poveže svoje izkušnje, spoznanja in sedanji čas s preteklimi časi, s posredovanimi izkušnjami prednic in prednikov in z različnimi spoznavnimi ravnmi tako, da vsaka taka avtonomna, enkratna izkušnja odslilkava celostno izkušnjo, ki se kot taka torej zmeraj znova »utelesi«, in jo hkrati s tem odpre v neznano, v (razumu nedostopno) nespoznavno, oz. kot zapiše sama, v neprepoznavno, torej v nekaj, česar ni mogoče asimilirati, zato pa tudi ne kontrolirati, obvladati ali (simbolno) izkoristiti.⁷

Drugo delo, na katero bi rada opozorila, je prvenec **Delta** Kaje Teržan.⁸ Njena poezija kaže visoko stopnjo samorefleksivnosti, ki je usmerjena v samospoznanje, v etično in je zgled udejanjenosti etične razsežnosti poezije, kot ga je postavila Alenka Jovanovski.⁹

⁷ Prim. Barbara Korun, zapis na zavihu knjige (Adam 2015).

⁸ Kaja Teržan (1986), pesnica, performerka, plesalka in koreografinja je zgodnje otroštvo preživela v Škofji Loki in predmestju Stockholma. Danes z družino živi v Ljubljani. Študirala je umetnostno zgodovino in sociologijo, vendar se je večino časa ukvarjala z gibom.

⁹ Ti so: »zavračanje vsake oblike nasilja, analiza in kritika eksplicitnih in simbolnih oblik nasilja; izum takšnih načinov mišljenja, govorjenja in delovanja, ki izražajo spoštovanje do vseh bitij, koncept iznajdbe novega (jedro romantične in modernistične poetike) pa prestavijo na etično raven.« (Jovanovski 2013: 109)

Delta

Na preprogi vonj
po mokrem pesku
in upanje očeta.
Izbira je tvoja, reče.
Na konec sveta
ne moreš sam,
lahko pa na poti
sam umreš.
Saj! Spomnim se ženske,
ki je tako umrla.
Obstaja školjka iz reke,
ki vsebuje ta moment.
In morje.

V svoji samorefleksiji, objavljeni v *Poesis*,¹⁰ Kaja Teržan zelo natančno in poglobljeno govori o svoji poetiki. Temeljno občutje je tu sočutje – sočutje do vseh, ki so v pesmi omenjeni – do očeta, do hčerke, tj. do sebe (prvoosebne govorke), do ženske, ki je sama umrla na poti. Ob sočutju me pretrese tiha neomajnost in natančno zavedanje, kaj želi in kaj mora za to žrtvovati, hkrati pa izredno celosten pogled tako nase kot na bližnje in daljne. Tudi tu gre, kot v prejšnji pesmi, za neločljiv preplet zasebnega in družbenega (oče, hči, smrt, ženska), narave (moker pesek, školjka, reka, morje) in človeške kulture (preproga, oče, upanje, izbira). Lirska subjektka se zaveda, da je intimnost in zasebnost prepojena z družbenostjo, zaveda se družbenih konstruktov, ki smo jih ponotranjili in potisnili v nezavedno, zaveda se, da smo samo posamezniki, neznatni na ozadju celote, ali kot je sama zapisala: »Ali nisem to zgolj jaz [...] pajacek človeček, ki išče svoje mesto v svetu, vesolju.«¹¹ V ospredje pride samo življenje – tukaj skozi smrt (umreti, sama, pot, konec sveta). Govorica je vsakdanja, pogovorno obarvana, osredotočena na utripajoče razmerje med lirsko govorko in svetom.

10 O sebi piše: »Preko pisanja sem bila v telesu tako umeščena, kot sem verjela, da se mora počutiti dostojanstven človek. Ali ni to smisel življenja? [...] Ker kaj je ples/pesem brez človeka – dejavnega subjekta? [...] Telo, telo, telo ni last in privilegij pesalcev in beseda in pisalo nista v posesti literatov. Tako kot kolektivna vednost ali kulturni kapital, če hočete, ni v lasti neke akademije in njenih uporabnikov. Nič nisem znotraj človeštva, če nisem človek. [...] Zame je umeštnost: serija ujetih naključij, ki imajo smisel – človeka, mene. In nisem jaz tista, ki imam – pesem ali telo. In kaj so ta 'naključja'? Na neki način izbor trenutkov in poglobitev vanje; razširitev v novo zavedanje, drugačno doživljanje časa in prostora, v novo samo-zavest; v redefiniranje sebe/sveta, v nova poimenovanja stvari; v nove gibe in besede oziroma v nove vzpostavitev odnosov med njimi, do njih, med elementi, med ljudmi ... vse z namenom praktično uporabne pomiritve s samim seboj in svojo umeščenostjo v telo, družbo, planet. Ena sama živa transformacija. Prehajanje stanj. Delta.« Objavljeno v spletni reviji *Poesis*, <http://www.poesis.si/author/kaja-terzan/>.

11 Prav tam.

Poezija Nataše Velikonja¹² je tesno povezana z njenim protifašističnim in protirasističnim lezbičnim aktivizmom. Velikonja je zavezana doslednemu uporu dominirajoči mentalni matrici, analizi in kritiki eksplicitnih in simbolnih oblik nasilja, tako v esejih, znanstvenih in publicističnih člankih kot v poeziji – tak primer je tudi pesem **klozet**.

klozet

pri sosednji mizi sedi bogat zaklozetiranec s
tremi bogatimi zaklozetirankami in ves čas
buljijo v nas in se nam nasmihajo in nina me
vpraša, *zakaj buljijo v nas*, in rečem, *ker so bogati*
in zaklozetirani, in v hipu zavpije v njihovo smer,
out and proud, prižigava si čike in se reživa, *kdo*
nam kaj more, urška vse to opazuje s prezirljivim
pogledom in nama mirno reče, *samo da vesta*,
vsak čas nas bodo poslali v taborišče, in jaz rečem,
ne, ne bodo, v *resnici nas še zaznajo ne*, a še kako
dobro nas zaznavajo in prav tja nas bodo poslali.

Že če bi hotela govoriti le o zgolj poetološki ravni, ne bi mogla spregledati cele vrste izumov, prijemov, novih tehnik, ki jih uporabi Nataša Velikonja, da bi v pisanju ljubezenske poezije (po moje gre tu za ljubezensko poezijo) ukinila dominantno pozicijo govorečega (kot je znana iz romantične in predromantične tradicije). Velikonja v *Ostani* piše pesmi, v katerih citira *urško* in *nino*, ženski, ljubljene osebi. Spregovarjata tudi v tej pesmi in ne nastopata kot *ljubljeni objekt*, torej objekt ljubezenske pesmi, temveč kot *akterki*; ljubezenski odnos pa se kaže v tem, da se govorka pesmi nekako »potaji«, da odstopi prostor *ljubljenima*, njunim besedam, kretnjam, ki ju prenaša natančno, kolikor je v poročanem govoru sploh mogoče; ljubljene ženski sta osamosvojeni, osvobojeni, vsaka prepoznavna s svojim *idioletkom*, s svojim načinom govorjenja, svojim odnosom do sveta, ki ga govorka ne zatamnjuje, ne manipulira.¹³ Druga odlika je govornica: ritem, besedišče, tvorjenje pomena. Uporablja sleng, tipičen za gibanje LGBTQ, npr. biti v klozetu, zaklozetiranec – »skrivati svojo neheteroseksualno usmerjenost ali spolno identiteto« oz. »kdor to skriva« (Bibič 2011: 28). Govornica je sproščena, nobene privzdignjenosti, nobenega posebnega jezikovnega znaka, ki bi dal bralcu vedeti, da se giblje v »hramu umetnosti«. Prav nasprotno: od sloga njenih publicističnih člankov in esejev se poezija razlikuje predvsem po ritmu in posebni izbiri perspektive, v posebni

12 Nataša Velikonja (1967) je sociologinja, pesnica, esejistka, prevajalka, lezbična aktivistka. Leta 1993 je za diplomsko nalogo na Fakulteti za družbene vede prejela Prešernovo nagrado. Od leta 1995 je samozaposlena v kulturi in deluje na več področjih družbenega, kulturnega in umetniškega življenja v Sloveniji: stalna sodelavka Društva Škuc, bila je članica uredništva *Časopis za kritiko znanosti*, urednica politične, socialne in kulturne revije *Lesbo*, ustanoviteljica Lezbične knjižnice. Objavila je tri knjige esejev in znanstvenih razprav: esejistični zbirki *Fragmenti svobode* (2008) in *Lezbični bar* (2011), z dr. Tatjano Greif pa sta objavili znanstveno delo o zgodovini lezbištva in lezbičnega aktivizma na Slovenskem (2012). *Ostani* je njena peta pesniška zbirka.

13 Prim. Barbara Korun: »Tu smo, toda znamenja, ki so sestavljala ljubezenske pesmi, so že dolgo spremenjena.« (*Apokalipsa* 192. 177–184)

pretanjenosti pristopa in večpomenskosti sporočila. Tu ne gre le za golo intelektualno sporočilo, gre za življenjsko držo, ki je razvidna za besedami, držo, v kateri se ne podreja simbolnemu nasilju, ohranja svojo svobodo, svojo podobo, čeprav zanjo plačuje ceno – življenje na margini, fizično na robu preživetja. A ta pripravljenost živeti na margini ni prostovoljna, tega Nataša Velikonja ne pozabi poudariti, je prisilna izbira manjšega zla (npr. v odličnih pesmih *akademičarka*, *vmesni prostor*, *razglednica*).

Zbirk (oziroma pesniških glasov žensk), na katere bi rada opozorila, je še veliko, prav gotovo pa navedene pesniške zbirke ter nova pesniška imena kažejo, da je produkcija poezije žensk na Slovenskem trenutno zelo kvalitetna in močna, zmeraj bolj nespregledljiva.

Viri in literatura

ADAM, Alja, 2015: *Dolgo smo čakali na dež*. Ljubljana: Center za slovensko književnost.

DE BEAUVOIR, Simone, 2013: *Drugi spol*. Ljubljana: Založba Krtina.

BIBIČ, Špela idr. (ur.), 2011: *LGBTQ slovar*. Ljubljana: Društvo ŠKUC.

BOURDIEU, Pierre, WACQUANT, Loïc, 2006: *Načela za reflektivno družbeno znanost in kritično preučevanje simbolnih dominacij*. Koper: Založba Annales.

CIXOUS, Hélène, 2005: *Smeh meduze in druga besedila*. Ljubljana: KUD Apokalipsa.

JOVANOVSKI, Alenka, 2013: Kaj je etična razsežnost v poeziji in v literarnovednih obravnavah poezije? Aleksander

Bjelčevič (ur.): *Etika v slovenskem jeziku, literaturi in kulturi*. 49. seminar slovenskega jezika, literature in kulture.

Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete. 106–113.

TERŽAN, Kaja, 2015: *Delta*. Ljubljana: Center za slovensko književnost.

VELIKONJA, Nataša, 2014: *Ostani*. Ljubljana: Škuc.